

Alena Nohavová
Parlament České republiky
Poslanecká sněmovna
Sněmovní 4
118 26 Praha 1
Česká republika

Váš list číslo/zo dňa	Naše číslo	Vybavuje/telefón	Bratislava
Osobné rokovanie/26.09.2015	14/2015	jv/ ++421 905 541 861	01.10.2015.

Vec

Návrh novely zákona č. 114/92 Sb. o ochrane prírody a krajiny - stanovisko.

Na základe výsledkov osobného stretnutia s Vami zo dňa 26.09.2015 v rámci akcie v obci Kvilda a pri prameni Vltavy na Šumave si Vám k návrhu novely zákona č. 114/92 o ochrane prírody a krajiny dovoľujeme zaslať toto stanovisko:

Po niekoľkých víchriciach v uplynulých štyroch desaťročiach sa v chránených územiach na Šumave rozpadlo 20 000 ha smrekových lesov a zanikli 4 pralesy (rodinné striebro českej ochrany prírody). Lesy sa rozpadli zbytočne a pralesy zanikli definitívne. V praxi sa teda ukázalo, že filozofia doterajších zákonov postavená na zákazoch je neflexibilná a v konečnom dôsledku nesprávna. Zákon

. 114/92 o ochrane prírody je ochranársko-statický. Orgánom ochrany prírody ČR nedovoľuje pri zmene situácie primeranú a rýchlu reakciu. Chcelo by to teda zákon postavený dynamicky, napríklad na manažmentoch ekologicky hodnotných krajinných segmentov šitých na mieru.

Zákon č. 114/92, ktorý je aj transpozíciou dvoch smerníc EÚ, nereaguje ani na ich ekozozologickú zastaranosť a politickú podozrivosť (chránené územia podľa Smernice o vtácoch sa zrejme kreslia v Londýne). Ako príklad odstrašujúci stačí uviesť cirkus okolo ptačieho území „Bzenecká doubrava“.

Ak napriek uvedeným argumentom sa zákonodarca rozhodne pre menej radikálne riešenie – novelou zákona č. 114/92, navrhujeme v nej uskutočniť nasledujúce zmeny:

- **§ 15 ods. 43 by mal znieť: „Dlhodobým cieľom ochrany národných parků je nastartování a udržování vývoje jejich přirozených ekosystémů směrem ke klimaxu za současného omezování vlivu již přítomných nebo hrozících ekologických stresorů na ně...“.**
- **§ 16 ods. 2 písm. f) a h) by mali byť vyňaté.**
- **§ 18 ods. 2 písm. a) by mal znieť: „Zóna přírodní se vymezí na ucelených plochách, kde převažují přirozené ekosystémy, s cílem nastartování a udržování jejich vývoje ke klimaxu za současného omezování vlivu již přítomných nebo hrozících ekologických stresorů na ně“.**
- **§ 22 ods. 2 a ods. 3 by mali byť vyňaté.**
- **Do § 40 je potrebné vsunúť § 5 s textom: „V případě nesouhlasu majitele pozemku s předloženým záměrem Ministerstvo životního prostředí na něm národní park nevyhlásí“.**

Odôvodnenie

1. Formulácie vyššie uvedeného textu sme zvolili z **dôvodov preventívnych**. V národných parkoch ČR by sa nemali zopakovať katastrofy, aké na Šumave vznikli pod pláštikom ochrany prírody aj po orkáne Kyrill v roku 2007 a v Karpatoch po víchriciach v rokoch 2004 a 2014 s následkom obrovských environmentálnych, hospodárskych, kultúrnych a morálnych škôd. Zámienkou pre ne bolo v prvom rade uplatňovanie politiky tzv. **bezzásahovosti** orgánmi ochrany prírody. Spoluvinníkmi alebo aj užitočnými idiotmi pri vzniku týchto škôd v ČR boli i niektoré mimovládne organizácie a masmédiá hlavného prúdu v rukách nemeckých majiteľov alebo pod vplyvom zo zahraničia.

2. Termín „**bezzásahovost**“ má v odbornej i laickej praxi synonymá podobného obsahu. Sú nimi termíny a slovné spojenia „**ochrana samoriadiacich funkcií prírodných systémov**“, „**ochrana prirodzených procesov**“, „**ponechanie prírody na prírodu**“ alebo „**divočina**“. Na Šumave sa tieto termíny do istej miery kryjú aj s názvom „**divoké srdce Európy**“.

3. Formulácie vyššie uvedeného textu sme zvolili aj kvôli zlým skúsenostiam s funkciou nejasných formulácií a iných „nášľapných mín“ v legislatívnych predpisoch. Povinnosť uplatňovania „**bezzásahovosti**“ v nich pritom výslovne uvedená nebola. Napriek tomu sa v praxi orgánmi ochrany prírody uplatňovala.

4. **Základným ekozozologickým východiskom** tohto stanoviska je poučenie zo stoviek prípadov aplikácie politiky tzv. **bezzásahovosti** v chránených územiach štátov strednej Európy (Česká republika, Poľská republika, Slovenská republika a Spolková republika Nemecko) v ihličnatých lesných porastoch za posledných 40 rokov. Ich dôsledkom bolo kalamitné premnoženie **lykožrúta smrekového** s následným veľkoplošným rozpadom smrekových porastov. Takýto výsledok považujeme za **ekologickú katastrofu**. Obdobný výsledok by bol očakávateľný v prípade katastrof planetárnych rozmerov (pád veľkého meteoritu, výbuch supervulkánu, vodíkovej bomby a podobne). Ekologická katastrofa takéhoto charakteru je sprevádzaná náhlou premenou pôvodných lesných ekosystémov na ekosystémy stepné. Je sprevádzaná aj **degradáciou pôdy** pod nimi. Takto zaniknuté lesné ekosystémy majú dnes, ak budú ponechané len samé na seba, perspektívu návratu do svojho pôvodného stavu za mnoho stoviek či až niekoľko tisíc rokov.

5. **Hrozba zopakovania osudu „Židovského lesa“**. Tzv. Židovský les (v Národnom parku Šumava) sa na svojej ploche 430 ha sa za 170 rokov po svojom výrube a následnom umelom nezalesnení dodnes **nesamozalesnil**. Lokalita sa dnes nachádza v stave riedkej lesostepi s degradovanou pôdou. Príčinou tohto vývoja okrem samozrejme hraničných prirodzených ekologických podmienok pre jestvovanie lesa (horná hranica lesa) bolo v prvom rade dlhodobé pôsobenie záporných ekologických faktorov pôvodu antropogénneho. Takýchto faktorov sa na Šumave dá identifikovať v súčasnosti až **23 (!!!)**. Podobné faktory sa dajú nájsť aj v iných chránených územiach ČR.

6. Ak sa politika ČR v oblasti ochrany prírody nezmení, ak teda jej orgány ochrany prírody budú aj naďalej uplatňovať politiku „bezzásahovosti, osud „Židovského lesa“ bude v rámci Šumavy čakať ďalších 20 000 ha čerstvo rozpadnutých smrečín. Spoločenstvá takéhoto charakteru by sa v národných parkoch civilizovaného štátu nachádzať nemali. Porasty stepného charakteru v kultúrnej krajine ČR nie sú totiž ničím vzácnym a zaberajú v nej najväčší podiel. Stepou v ekologickom zmysle slova sú tu všetky nízkostebelnaté porasty, teda porasty, kde nerastú dreviny. Stepnými porastmi kultúrnej krajiny ČR sú lúky, pasienky, trávnaté porasty ochranných hrádzí a brehov vodných tokov, medze, okraje komunikácií, porasty hustosiatych obilovín a d'atelinovín, rúbane hospodárskych lesov (dočasne), rumoviská, golfové a futbalové ihriská a podobne. Účelom jestvovania národných parkov by nemalo byť predvádzanie ekologických katastrof ani vlastnému obyvateľstvu, ani okolitému svetu.

7. **Ekologická katastrofa na Šumave a ekologická demagógia**. Zástancovia politiky „bezzásahovosti“ zvyknú na jej obhajobu používať niekoľko akožeeekologických téz. Niektoré z týchto téz sa kvôli častému opakovaniu v masmédiách stali mantrami. Jednou z týchto mantier je, že veľkoplošné disturbancie sú pre smrekové lesy prirodzené. Prirodzenosť výskytu veľkoplošných disturbancií ihličnatých porastov v ekologických podmienkach mierneho klimatického pásma Eurázie je **zatiaľ iba hypotéza**. Táto hypotéza sa v budúcnosti potvrdiť môže, ale aj nemusí. V každom prípade sa dodnes, hoci na jej overenie sa čaká už 200 rokov,

nepotvrdila. Lykožrút smrekový prirodzenou súčasťou pôvodných smrekových pralesov na Šumave samozrejme bol. Lenže svoju funkciu v hornom poschodí smrekového pralesa plnil až vtedy, ak jedince smreka v dôsledku svojej staroby, teda súc vo veku 300-400 rokov, stratili životaschopnosť. Išlo však len o jednotlivé stromy alebo o ich skupiny na plochách nepresahujúcich niekoľko desiatok árov. Tento proces však neprebehol za 2-3 roky, ale za obdobie cca 60 rokov. Veľkoplošný rozpad smrekových porastov na Šumave, ako nastal po orkáne Kyrill, sa za prirodzený teda považovať nedá.

8. **Porastová mikroklima lesa.** Koruny drevín zapojeného živého lesa bránia prenikaniu slnečného svetla a vetra do porastov a spomaľujú unikanie vody výparom a odtokom. Na rozdiel od otvorených priestranstiev sú preto v lesných porastoch počas slnečných dní teploty vzduchu i povrchov hmôt podstatne nižšie a prúdenie vzduchu je slabšie. Preto je v lesných porastoch vysoký obsah vody. Tieto fyzikálne vlastnosti priestoru v živom lese sa nazývajú **porastovou mikroklimou**.

9. **Pravé lesné druhy rastlín a živočíchov** Flóru a faunu živého lesa tvorí niekoľko stoviek druhov. Najväčšia časť spektra druhov obývajúcich zapojený živý les patrí do ekologickej skupiny tzv. **pravých lesných druhov**. Ak sa les vyrúbe alebo sa rozpadne, porastová mikroklima tu prestane pôsobiť. Pravé lesné druhy sú nie schopné sa novým ekologickým podmienkam postihnutej lokality prispôbiť. Preto sa odtiaľto postupne odsťahujú, alebo tu vyhynú. Na ich miesto sa postupne nasťahujú druhy stepné. To sa stalo aj na 20 000 ha zbytočne rozpadnutých smrekových lesov Šumavy po orkáne Kyrill a následnej lykožrútej kalamite.

10. **Porastová mikroklima v období striedania generácií prirodzeného lesa.** Najdôležitejšou a najzraniteľnejšou zložkou bioty prirodzených lesov je teda ekologická skupina **pravých lesných druhov**. Základnou ekologickou podmienkou pre zotrvanie týchto druhov v prirodzenom lese je kontinuita porastovej mikroklimy aj v obdobiach striedania generácie lesa dožívajúcej generáciou nastupujúcou. Československou lesníckou vedou je dokázané, že v smrekových pralesoch bola výmena generácií lesa v zásade plynulá. Inými slovami - po úhyne smreka horného poschodia vniklo do jeho podrastu viac slnečného svetla a to umožnilo rýchly rast tam prítomných semenáčikov. Porasty rozvíjajúcich sa semenáčikov porastovú mikroklimu pralesa v sebe udržali. V tomto prechodnom období teda nedochádzalo k vystriedaniu porastovej mikroklimy za mikroklimu stepnú a preto ani k zániku ekologických podmienok pre jestvovanie ekologickej skupiny pravých lesných druhov. V lesoch hospodársky využívaných po vyrube drevín po dosiahnutí ich rubnej zrelosti dochádza na ich rúbaniskách k dočasnému odkrytiu plochy, k prerušeniu trvania porastovej mikroklimy a k výmene lesnej bioty za biotu stepi. To isté sa stalo aj po rozpade 20 000 ha smrekových lesov na Šumave. Napomáhanie takýmto javom aplikáciou politiky „bezzásahovosti“ zmyslom jestvovania národných parkov civilizovaného štátu by byť nemalo.

11. **Živý les a vodný režim.** Živý les vo vzťahu k vode funguje ako špongia. V čase jej prebytku ju nasáva a v čase jej nedostatku pomaly vypúšťa. Živé lesy z tohto dôvodu chránia nižšie položené úseky vodných tokov a ich okolie pred povodňami. U ekosystému stepného sú jeho vodozadržné funkcie v porovnaní so živým lesom značne obmedzené. To samozrejme platí aj pre les mŕtvy, polom alebo rúbaň. To je dôvod, prečo v lete roku 2015 vyschol aj prameň rieky Vltavy. Výsledkom rozpadu 20 000 ha smrekových lesov na Šumave bude, že v blízkej budúcnosti sa v nivách dolného úseku Vltavy podstatne zvýši nebezpečenstvo katastrofálnych povodní. Nimi bude ohrozené aj hlavné mesto ČR Praha. Aj to bude jeden z dôsledkov doterajšieho uplatňovania politiky „bezzásahovosti“ v ČR.

12. **Porastová mikroklima a mikroklima stepi.** Po masívnych náletoch lykožrúta smrekového smrekové lesy na Šumave na rozsiahlych plochách odumierali za 1-2 roky. Podľa zástancov koncepcie „bezzásahovosti“ pod mŕtvymi stromami rozpadnutého lesa údajne kypí život. **Kypenie života** v rozpadnutom lese je kypením len na prvý pohľad. V skutočnosti tu ide o **masové vymieranie** lesných druhov a postupné pristťahovanie a rozvoj druhov stepných. Ktoré konkrétne druhy organizmov v lese po jeho rozpade vymierajú a ktoré sa zasa na postihnutú lokalitu sťahujú, a ako rýchlo, by mohli dať vedieť **komplexné inventúry** druhov. Tie však na Šumave vykonané zatiaľ neboli, zrejme aj pre ich časovú, personálnu a finančnú náročnosť. Predpokladá sa, že druhy pôvodnej bioty v rozpadnutých lesoch vymierajú v priebehu niekoľkých

dní až rokov a druhy bioty náhradnej, teda stepnej, sa sem sťahujú takisto v priebehu niekoľkých dní až rokov.

13. **Osud smrekového lesa po lykožrútej kalamite.** Vplyvom vetra, dažďa, snehu, námrazy a drevokazných húb sa stojaci mŕtvy les, súc v režime bezzásahovom, postupne mení na polom. Suché ihličie z mŕtvych stromov opadáva v priebehu pol roka, do 2-4 rokov sa mu olámu bočné konáre a do 10-15 rokov sa zlomí aj samotný kmeň. Ležiace kmene podľa obsahu vlhkosti podliehajú rozkladným procesom, až sa nakoniec ich organické látky stanú súčasťou pôdneho humusu. Tento proces v smrekovom polome trvá viac ako 50 rokov. Väčšina kmeňov polomu po svojom zlomení neleží priamo na podklade, ale v určitej výške nad ním. V obdobiach sucha takéto kmene značne presychajú a rozkladné procesy v nich sa tlmia alebo celkom zastavujú. Ak sa na takéto kmene dostanú semená drevín a vyklíčia, semenáčiky kvôli občasnému vyschnutiu podkladu hynú. Hypotéza zástancov „bezzásahovosti“ o potrebe ponechanie mŕtvych kmeňov drevín na mieste kvôli klíčeniu a odrastaniu semenáčikov nasledujúcej generácie lesa nemá v ekologickej realite polomu oporu. V mŕtvych lesoch, polomoch a na holinách teda nepanuje mikroklíma porastová, ale **mikroklíma stepi**. Mikroklímu stepi charakterizujú vysoké výkyvy teplôt vzduchu, teplôt povrchov hmôt i vodného režimu počas dňa i roka. Kým počas slnečného dňa v lete je v rámci porastovej mikroklímy živého lesa teplota jeho hrabanky 20oC a teplota povrchu kmeňov jeho drevín 25oC, v polome je v rovnakom čase teplota povrchu stojacich kmeňov 40oC a ležiacich kmeňov dokonca 55oC. **Pravé lesné druhy mŕtvych lesov, polomov a holín sú ich vysokými teplotami a suchom zabíjané** a sú nahrádzané druhmi stepi.

14. **Politika „bezzásahovosti“ a české pralesy.** Vizitkou vysokej odbornej úrovne českého lesníctva a vysokej kultúrnej úrovne majiteľov českých lesov je aj existencia niekoľkých desiatok pralesov. Prales je aj historická pamiatka. Spoločenstvá pralesov sú dokladom prirodzeného vývoja za posledných 10 000 rokov. Aktérmi tohto vývoja boli tisíce druhov organizmov a ich prostredie. Zásahy človeka do vývoja pralesov neboli žiadne, alebo boli, ale len málo podstatné. Komplikovanosť ekologických vzťahov v pralese a dĺžka obdobia potrebného na „utrasenie“ rovnováhy v ňom sú príčinou, že po jeho zániku sa podobne bohatý a najmä stabilný ekosystém môže vytvoriť až o tisíce rokov. Z hľadiska života jednej ľudskej generácie je takto dlhé obdobie časom nedohľadným. Z tohto hľadiska teda **štyri pralesy na Šumave zanikli definitívne**, samozrejme v dôsledku krátkozrakosti aplikácie politiky „bezzásahovosti“. Pre odborníkov základného i aplikovaného výskumu a aj štátnikov má prales význam prozaickejší. Slúži ako **„referenčná plocha“** alebo ako **„kontrolný pokus“** pre hľadanie odpovedí na základné otázky, ktoré kladie dnešná civilizácia (biodiverzita, prirodzená úrodnosť pôdy, erózia pôdy, kyslé dažde, rádioaktivita, povodne, suchá, klimatická zmena, ekologická stabilita a pod.). Odborné analýzy a prognózy chovania takýchto výsekov nedotknutej prírody v krízových situáciách môžu byť podkladmi pre **strategické rozhodnutia štátnikov**. Ak by ČR o svoje pralesy prišla, pri odpovediach na strategické otázky by musela tápať. Prales, pretože jeho názov oslovuje konzumentov masmédií, je využívaný na ich manipuláciu a má potenciál byť témou vysokej politiky.

15. **„Bezzásahovosť“ a vysoká politika.** Aplikácia „bezzásahovosti“ v chránených územiach ČR má aj rozmer politický. Česká časť Šumavy je súčasťou Sudet. Máme podozrenie, že rozpad smrekových lesov na Šumave pod zámkou „bezzásahovosti“, vydávanej za modernú ochranu prírody, bolo zorganizované zo zahraničia. Tieto lesy boli pôvodne vysadené a pestované sudetskými Nemcami. Tým bola verejnosti českej i medzinárodnej podsunutá tzv. sudetská otázka. ČR bola vmanévrovaná do pozície štátu neschopného postarať sa o zachovanie rodinného striebra svojho prírodného dedičstva, čiže **štátu neschopného** plniť svoje základné funkcie. Toto sa udialo za situácie, kedy v Európe politické dôsledky II. svetovej vojny platiť prestali. Z víťazov sa stali porazení a z porazených víťazi.

16. Naše podozrenie z predchádzajúceho odseku sa potvrdzuje aj v prípade súčasnej utečeneckej krízy. Ten, kto dnes nábor miliónov utečencov v destabilizovaných oblastiach Ázie a Afriky organizuje a platiť, zrejme rozhodol, že národy strednej Európy s ich 200 ročnou konfrontáciou s Osmanskou ríšou, ktorá nakoniec skončila našim víťazstvom, sú v skutočnosti len handrou na utieranie topánok.

S úctou

Mgr. Jozef Vojtek
predseda Občianskeho združenia Matej Korvín